חלק יז – אבות פ"ה שיחה ב'

כללות השיחה: *בענין תשלום שכר מצוות כפועל*: ראה ליקוט מענות קודש תשל"ט מענה שלח (שאלת המניחים). וראה ביאור נפלא באו"א מהמבואר כאן בשיחת ש"פ תצא תנש"א ס"ד ואילך [1[1]] עיי"ש.

(וראה עוד בענין פועל בעבודת ה' בלקו"ש חכ"ט תצא ג' [2[2]] וש"נ. חכ"ה ויצא א' [3[3]] חל"ד תצא ב' [4[4]]).

ס"ג: צער שאינה חיוב: ראה עד"ז לקו"ש חי"ז בחוקותי ב' ס"ה-ו בפי' 'עמלים בתורה'. (נסמן בהע' 70*)

ס"ו: בההפרש דעבודת גר מבנ"י, ראה שי' בלק תשמ"א ("ווי מ'האט גערעדט אמאל בארוכה") ס"נ-נב (ולהעיר דשם איתא דענין זה אינה הוראה כללית לבנ"י -ביחס להמשנה שלאחריו- כ"א לגרים).

ס"ח: בענין גדרי המקבל והמשפיע: ראה בנוסף על ההדרן שבהע' 57, 66, 71. [5[5]], גם: הדרן על ששה סדרי משנה תשמ"ח סי"ט ואילך [6[6]] הדרן על הרמב"ם תשמ"ח ס"ח ואילך [7[7]]

סי"א-י"ב: בן בג-בג ובן הא-הא: ראה שיחת עקב תשל"ז ס"נ (פי' המד"ש, והתורות לוי"צ בזה).

[1] https://drive.google.com/file/d/1ni9pYqJn0AVV0RsrqirlcOmr5vEeWutU/view
[2] https://drive.google.com/file/d/1_OWEmstG_Z848a3Ufiq_fjCFC7_z4CoY/view
[3] https://drive.google.com/file/d/1AGpoCAq9fCqq6KUC-VWOsNoOy-dfQoHj/view
[4] https://drive.google.com/file/d/1bVIQN43QSOAQnNF1ptUjXwLzURjOBUAj/view
[5] https://drive.google.com/file/d/18zg490Ep87iPapiJPkKkyaAnP9Slmkyz/view
[6] https://drive.google.com/file/d/18OTHAosgl8NEDAWffcDFckw-Hr17s1e8/view
[7] https://drive.google.com/file/d/1LtTZMB4t7Dm3aWmb1zaFBABgeknBDxxa/view

לתגובות והערות:
sichaharchovo@gmail.com

לבאר מה שהבעש"ט מביא ראי' מרצון המלאכים לרצון האדם ולא מנשמות – ועי"ז נתבאר כי נשמות עומדים מצ"ע משא"כ מלאכים?".

מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:

[הכוונה לבאר מה] **שנמצא הענין בתורה בשרפים ולא בנשמות**

שלח

[לאחר יום הבהיר יו"ד שבט, תשל"ט]

מענה להמניחים על שאלותיהם בהמדובר בהתועדות יו"ד שבט:

"נתבאר בההדרן שכוונת המשנה ב"לפום צערא אגרא" היא ל"צער" כזה (בתומ"צ) שהאדם מקבל מדעת עצמו שאינו מחויב בזה ולא נצטוה בזה (בדוגמת גר שנתגייר. ועד"ז בישראל, שמקבל על עצמו "הידור" וכיו"ב שאינו מחוייב בזה).

ולכן לולא החידוש ד"לפום צערא אגרא", הוה אמינא שאין נותנים לו שכר הצער והטורח כי אם כפי שיווי המלאכה, כהיורד לשדה חבירו מדעת עצמו שאין נותנים לו עבור ההוצאה כי אם כפי שיעור השבח.

ואף שגם היורד לשדה חבירו מדעת עצמו, כשבעה"ב גלי דעתי' דניחא לי', צריך לתת לו עבור כל ההוצאה (גם כשההוצאה יתירה על השבח), והרי פשוט וודאי שניחא לי' לבעה"ב (הקב"ה) מה שמתגייר – יש לומר, דמכיון שע"י קבלת "צער" הנוסף (שלא נצטווה בזה) דאפשר להיות קלקול והפסד

[וכמו בגר שנתגייר, שמכיון ש"אין בקיאין בדקוקי מצוות" (תוס' יבמות מז, ב) הרי נמצא שעי"ז שנתגייר (ונתחייב במצוות) בא לידי קלקול. ועד"ז בישראל שמקבל על עצמו הידור, שבאם אח"כ (לאחרי שנהג כן ג' פעמים) אינו עושה את ההידור, נמצא שהקבלה הביאה לידי קלקול]

הנה מכיון <u>שלא</u> ניחא לי' לבעה"ב קלקול זה (אף שניחא לי' לעצם הגיור וקבלת ההידור) – נמצא, שהוא בדוגמת פועל שקיבל עליו להעביר חביות ממקום למקום ונשברו <u>בפשיעתו</u> (כגון: שהלך למקום רעוע ונתקל), שמצד הדין אין בעה"ב נותן לו שכר פעולתו [ואדרבה: על הפועל לשלם את דמי החביות],

ועל זה בא החידוש "לפום צערא אגרא", שגם היכא שע"י הצער שקיבל על עצמו נגרם הפסד לבעה"ב (הקב"ה), מ"מ נותנים לו שכר פעולתו. וכמו המעביר חביות ונשברו בפשיעתו ש"מצוה היא לעשות לו לפנים

משורת הדין וליתן לו שכרו" (טור חו"מ סש"ד בתחלתו פג, א. שו"ע אדה"ז הל' שאלה ושכירות סי"ט).

לא תפסנו בזה: הדין שבב"מ שם הוא בשוכר את הפועל להעביר החביות. אבל בנדו"ד: מכיון שהגיור והקבלה עשה האדם מעצמו (ולא נצטווה בזה), מדוע מגיע לו שכר טירחא גם מצד לפנים משורת הדין?

אם הכוונה: מכיון שניחא לי' הבעה"ב בעצם הגיור וקבלת ההידור – הוה זה (בנוגע לפרט זה שצריך לתת לו שכרו לפנים משורת הדין) כמו ששכר אותו לעשות פעולה זו (הגיור וקבלת ההדור). ובדוגמת המעביר כמה חביות של חבירו מדעת עצמו וניחא לי' לבעה"ב בהעברת החביות, אלא שהלך בדרך רעוע ועי"ז נשברה חבית אחת – שיש לומר, שעל בעה"ב לתת לו שכרו לפנים משורת הדין.

אם נכון. כי [נוסף על מה שבב"מ שם איירי בהשוכר את הפועל, ולא בהמעביר מדעת עצמו ורק שבעה"ב ניחא לי' בזה] – בשלמא התם, העברת החביות וההליכה בדרך רעוע, הם ב' פעולות שונות. ולכן שייך לומר, שאף שניחא לי' לבעה"ב הפעולה דהעברת החביות – ההליכה בדרך רעוע הוה פשיעה (ולכן מצד הדין אין מחוייב לשלם לו שכר טירחו);

משא"כ בנדו"ד – הרי הגיור (וכן קבלת ההידור) הוא פעולה אחת וא"כ הרי ממ"נ: באם חשבינן שניחא לי' לבעה"ב פעולה זו (כי הריוח שבזה הוא יותר מחשש ההפסד) – הרי זה דוגמת כמו שניחא לי' לבעה"ב שיעביר את החביות בדרך הרעוע (מצד איזו מעלה שיש בדרך זו, וואס וועגט איבער את חשש ההפסד שחבית אחת תישבר), שאז מה שהלך בדרך רעוע לא הוה פשיעה כלל, וצריך לשלם לו שכרו גם מצד הדין;

ובאם נאמר שמצד חשש ההפסד שיכול להגרם ע"י הגיור וקבלת ההידור לא ניחא לי' (ח"ו) לבעה"ב בפעולת הגיור וקבלת ההידור – הרי נמצא, שהאדם (בנוגע לפעולה זו) אינו נחשב כלל כפועל ושכיר, ולמה מגיע לו שכר עבור זה (גם) לפנים משורת הדין?

ב) באם הדין "לפום צערא אגרא" הוא אותו הדין ממש ד"וארחות צדיקים תשמור" שבב"מ שם – מהי הס"ד דרבה בר בר חנה (בב"מ שם)?

ג) הדין בב"מ שם הוא דוקא כשאין לו להפועל מה לאכול. אבל כשיש לו "כדי סעודת היום" אין צריך לשלם לו שכר (ב"ח חו"מ שם). ומהו ענין זה בנדו"ד?".

מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א (מצילום כתי"ק – תשורה יוניק ג' סיון תש"ס ע' 32-33):

[1] על מה שכתבו: "שבאם אח"כ (לאחרי שנהג כן ג' פעמים) אינו עושה את ההידור", כתב:

כדבעי

[2] על מה שכתבו: "אבל בנדו"ד: מכיון שהגיור והקבלה עשה האדם מעצמו (ולא נצטווה בזה), מדוע מגיע לו שכר טירחא גם מצד לפנים משורת הדין", כתב:

ה"ז מילתי דחסידותא

[3] על מה שכתבו: "אם הכוונה: מכיון שניחא לי' הבעה"ב בעצם הגיור וקבלת ההידור כו'" – מחק את התיבות: "אם", "ה(בעה"ב)"; וסימן בחץ ובעיגול את המשך הדברים, וכתב:

[הכוונה: מכיון שניחא לי'] **ל**[בעה"ב כו']

[4] על מה שכתבו: "הרי הגיור (וכן קבלת ההידור) הוא פעולה אחת" – סימן בעיגול תיבת "אחת", וכתב:

הרי כוללת כל הקלות והחמורות <u>וכו'</u> ?!

[5] על מה שכתבו: "הרי נמצא, שהאדם (בנוגע לפעולה זו) אינו נחשב כלל כפועל ושכיר, ולמה מגיע לו שכר עבור זה (גם) לפנים משורת הדין", כתב:

<u>אחד</u> החילוקים (באם את"ל) שגיור פעולה נמשכת

[6] על מה שכתבו: "באם הדין "לפום צערא אגרא" הוא אותו הדין ממש" – סימן בעיגול תיבת "ממש", וכתב:

כמה חילוקים <u>פרטיים</u> ביניהם (ראה גם ברשימתם <u>זו</u>)

[7] על מה שכתבו: "אבל כשיש לו "כדי סעודת היום" אין צריך לשלם לו שכר" – סימן בעיגול את התיבות: "סעודת היום", וכתב:

תלוי במלוא עומסו של <u>הקב"ה</u> (סנה'), <u>שי</u> עולמות – הנעשה סעודת <u>היום</u> של האדם

מנהג הקב"ה – אין מוכרח <u>כלל</u> <u>שמחוייב</u> בזה בנ"א בכל פרטיו ממש (וע"ד מחז"ל במי הקדימני ואשלם

בכלל – <u>חיובו</u> של הגר <u>פחות</u> מדפועל – כיון שמתגייר <u>שלא</u> עמלק"פ (ע"ד חילוק דשומר <u>חנם</u> ושכר)

[8] על התיבות: "ב"ח חו"מ שס", כתב:

(וצע"ג וחיפוש אם זהו לד"ה. ואכ"מ)

שלט

[ועש"ק בשלח, י"ב שבט, תשל"ט]

מענה לר' יוסף וואלדמאן שכתב: "בבקשה, אולי יואיל בטובו להודיענו, לפני שב"ק, אם אפשר, איזה פירוש רש"י יפרש במשך ההתוועדות – במוצש"ק הבעל"ט" (מצילום כתי"ק – ס' "מבית המלכות" ח"א ע' 58. שיחות קודש תשל"ט (הוצאת ברוקלין, תשס"ג) ח"ב ע' 458):

טו טז

ע"ד הפשט נופל תחילה פחד על הקרובים ואח"כ על הרחוקים?

הראי' שדד"ה ופחד – שייכת לאימתה!

ראה משכיל לדוד – אבל זהו ע"ד הסוד

שמ

[סביבות ט"ו בשבט, תשל"ט]

מענה כללי-פרטי דימים אלו (שיחות קודש תשל"ט (הוצאת ברוקלין, תשס"ג) ח"ב ע' 459):

נת' ות"ח. ודבר בעתו – בסמיכות לר"ה לאילנות, האדם עץ השדה, אזכיר עה"צ.

שמא

[לאחר ט"ו בשבט, תשל"ט]

מענה בקשר להמסופר בהתועדות אור לט"ו בשבט ע"ד הרב דוד צבי חן ז"ל שלא הייתה דעתו נוחה מכך שתיקנו את השיבושים אשר בלקו"ת, כיון שע"י השיבושים מתייגעים יותר בהלימוד (לקו"ש חכ"ד ע' 540. ס' "נלכה באורחותיו" ע' 218):

שטייט באמצע הפרשה און ניט גלייך ביים אנהייב פון די אלע עניני ברכות ושכר, איז עס רש״י מסביר דורכן „משל .. למלך ששכר פועלים״ (כדלקמן).

ה. דאס וואס סתם א מענטש, אדער אפילו א שר, דארף דינגען פועלים (פאר שכר) זיי זאלן פאר אים טאן א מלאכה, איז פארשטאנדיק, ווייל ער קען ניט צווינגען א צווייטן צו ארבעטן פאר אים;

ווי קומט עס אבער, אז א מלך זאל דארפן דינגען פועלים? — זייענדיק דער מושל ושולט אויף דער מדינה, מוז דאך יעדער פון די בני המדינה טאן און אויספירן רצון וציווי המלך,

איז דערפון פארשטאנדיק, אז דא רעדט זיך ניט וועגן ענינים וואס די בני המדינה זיינען מחוייב צו טאן פארן מלך (אדער לטובת המדינה) (די ענינים ווערן אפגעטאן איידער „שכר פועלים״), נאר וועגן צוגאב־זאכן וואס זיינען ניט קיין חיוב והכרח פארן מלך (אדער פאר זיין מדינה); ולכן — כדי אז אויך די זאכן זאלן ווערן אפגעטאן, מוז דער מלך דינגען פועלים וואס מ׳דארף זיי געבן שכר (מרובה) [26].

און אזוי איז עס אויך אינעם נמשל: די פרשה הייבט זיך אן „אם בחוקותי תלכו״, וואס מיינט, ווי רש״י טייטשט אפ, „שתהיו עמלים בתורה״ — ניט נאר לימוד התורה וויפל מ׳איז מחוייב, נאר „עמלים בתורה״, מערער ווי ס׳פאדערט זיך מצד דער פשטות המצוה פון ת״ת;

ועד״ז „ואת מצותי תשמרו, הוו עמלים בתורה ע״מ לשמור ולקיים כו׳״ [27];

און דער אופן אין קיום התורה ומצות — מער ווי ס׳איז דער חיוב ע״פ תורה — איז בדוגמא צו (דעם משל פון) א „מלך ששכר פועלים״, וואס זיי טוען אזא ארבעט אין וועלכע די בני המדינה זיינען ניט מחוייב,

ובמילא איז אויך פארשטאנדיק, אז פאר אזא אופן פון קיום התורה ומצות דארפן אידן באקומען א שכר נוסף ומיוחד [28].

ו. דערמיט איז מובן וואס „ופניתי אליכם״ שטייט אין מיטן דער פרשה:

וויבאלד אז „בחוקותי תלכו גו׳״ מיינט — מיט א הוספה פון „עמלים בתורה״ איז מובן אז אין דעם איז בדרך ממילא נכלל דער לימוד חיובי פון תורה; ווי ער זאגט מפורש „ואת מצותי תשמרו״ (וואס דאס איז כולל אויך קיום המצות (ולימוד התורה בכלל)) [27]. קומט אויס, אז פאר מקיים זיין דעם „בחוקותי תלכו גו׳״ קומט אידן צוויי סוגי שכר: א) פאר עצם קיום פון תומ״צ (באופן הרגיל, וויפל מ׳איז מחוייב), ב) א ספעציעלער שכר פאר עמלים (בתורה), פארן קיום התומ״צ מיט א הוספה.

און בהתאם מיט דעם ווערן דערנאך אנגעזאגט די צוויי סוגי שכר: פריער זאגט אן די תורה דעם שכר אויף קיום

---

26) ועפ״ז מובן מה שכ׳ פועלים ולא עבדים (כנ״ל הערה 8). ולהעיר מרמב״ם הל׳ מלכים פ״ד ה״ג: בעלי האומניות כו׳ ונותן שכרן כו׳ עבדים כו׳ ונותן שכרן או דמיהן (וראה לח״מ שם). ולהעיר מפ״ג ה״ד שם.

27) ראה בארוכה לעיל ע׳ 314 ואילך שההכרח לפרש״י ש„בחוקותי תלכו״ קאי על „עמלים בתורה״ הוא, כי אם הכוונה ללימוד התורה סתם כפי החיוב ע״פ תורה „כשהוא אומר ואת מצותיו תשמרו הרי קיום המצות (כולל גם מצות ת״ת) אמור״ (לשון רש״י ריש פרשתנו).

28) עפ״ז י״ל גם בתו״כ שלכן הביא כאן דוקא משל למלך ולא באחרי וקדושים.

התומ״צ באופן הרגיל, וואס בכללות איז דאס דער שכר פון „ונתתי גשמיכם בעתם גו׳״ [29]**; און דערנאך, נאכ׳ן שכר הנ״ל, אינמיטן פרשה, זאגט דער פסוק דעם צווייטן סוג שכר (פאר** עמלים בתורה כו׳) — „ופניתי **אליכם״, פאר דער עבודה אין אן אופן פון** עמלים **בתורה וכו׳ ווערט זיי געגעבן א נייע העכערע דרגא פון שכר, שכר אין אן אופן פון** „אפנה מכל עסקי **לשלם שכרכם״** [30]**:**

אויפן ערשטן סוג שכר, וואס קומט פאר קיום התומ״צ באופן הרגיל (לויטן חיוב), קען מען ניט זאגן „אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם״ — **ווייל (א מעין פון) דעם סוג שכר באקומען אויך די אוה״ע פאר זייער קיום פון די שבע מצות בני נח** [31] **(און פארן לימוד התורה פון די דינים אין וועלכע זיי זיינען מחוייב):**

משא״כ דער שכר מיוחד פארן אופן העבודה פון עמלים **בתורה וכו׳ (ע״ד** „מלך ששכר כו׳״), **וואס איז ניטא ביי אוה״ע, זיינען דעריבער** די **ברכות אין אן אופן פון** „ופניתי **אליכם, אפנה** [32]

29) **בכללות כל הברכות דפרשתנו לגבי הברכות דפ׳ עקב (יא, יד ואילך) הם למעלה מהטבע — ראה בארוכה לקו״ש חי״ט ע׳ 116 ואילך. ולכן גם כמה פרטים שלפני הפסוק ד„ופניתי אליכם״ מפורש שכר למעלה מהטבע. אבל בפרטיות, גם בפרשתנו גופא — ב׳ הענינים, כבפנים.**

30) **עפ״ז י״ל שזוהי גם כוונת רש״י לקמן „ונתתי פני בכם, פנאי שלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם״ — כי גם שם בא לתרץ מה שנאמר לאחרי כמה פסוקים של קללה (ולא כפירושו בפ׳ אחרי וקדושים שם)** *, **וגם אינו מקדים בהכ׳ „ואם עד אלה גו׳״ כבכתוב שלאח״ז ובכמה פסוקים בהמשך התוכחה, וע״כ מבאר שזהו פני׳ מיוחדת „להרע לכם״, כי נוסף על הקללות (שבפסוק טז) שבאים (בעיקר) מצד „אם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה״ (ראה פרש״י שם), הוא „פונה מכל עסקי** להרע לכם״ **שלא ע״ד הרגיל, „אם בחוקותי** תמאסו **ואם את** משפטי תגעל **נפשכם גו׳ להפרכם את גו׳״ (ראה פרש״י בכתוב) שהם עבירות שלא ע״ד הרגיל.**

אבל לאידך לא כתב רש״י בפשש״מ כבתו״כ (שמעתיק שם לקמן) „כמו שנא׳ בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני משלו משל כו׳ ועוסק אני עמכם לרעה״,

כי לפרש״י ה„ופניתי אליכם״ בטובה, „לשלם שכרכם״, הרי זה מיוחד ומופלא לגבי השכר שלפנ״ז, שכתוצאה מזה (מ„ופניתי״) באו כל פרטי השכר הנאמר בהכתובים שלאח״ז עד „ואולך אתכם קוממיות״. משא״כ בהקללות „ונתתי פני״ אין לומר בזה „כמו שנאמר בטובה״ כי בפסוק שלאח״ז מפורש „ואם עד אלה לא גו׳ ויספתי ליסרה גו׳ **שבע גו׳״, וכן בהפסוקים שלאח״ז** מוסיף בהחטאים ובהקללות **זו למטה מזו (פסוק כא־ב. כג־ד. כז־ח) וא״כ מובן ש„ונתתי פני״ הוא לא רעה מופלאה ביותר (שהרי** מוסיף **אח״ז והרבה), רק לגבי הרעה שבהקללות** לפנ״ז. **וזהו עצמו הטעם שלא נאמר בהקללות „ופניתי אליכם״ כמו שנאמר בטובה.**

ואולי י״ל שזהו החילוק בלשון רש״י, **שבעונש כתב „**פונה אני מכל עסקי״ **(ועד״ז באחרי וקדושים שם) וב„לשלם שכרכם״ כתב „**אפנה מכל עסקי כו׳״: **„**פונה **אני״ הוא** לשון הווה **(רגע אחד), אפנה —** עתיד **(דבר ההווה תמיד** **).

ועפ״ז יובן גם מה שבפירושו „פונה אני מכל עסקי״ מעתיק רק „ונתתי פני״ ובפי׳ התו״כ מעתיק מהכתוב גם תיבת „בכם״ כמו שהעתיק בטובה „ופניתי אליכם״ — **ראה הערה 33.**

31) **ראה רמב״ם הל׳ מלכים ספ״ח: ויש לו חלק לעולם הבא, אבל בתו״כ משמע (ראה הערה 2) ששכר שאר הפועלים הוא רק בעוה״ז. וי״ל שבתו״כ הכוונה לעיקר השכר או שמדבר ע״ד הרוב. — וראה הערה 20.**

32) **אפנה** לסוג אחר **של שכר.**

*) עפ״ז יובן גם השינוי דבפ׳ אחרי וקדושים מסיים „**ועוסק** בו״ משא״כ בפרשתנו הן לפנ״ז בהשכר כתב „לשלם שכרכם״ וכן שם „להרע לכם״, כי גם ב״פסוקים לפנ״ז בפרשתנו מדובר איך שהקב״ה **עוסק** בישראל.

) פרש״י בשלח טו, א. ויתרה מזה בפירושו ויצא כט, ג. כי בכיו״ב „לשון הווה **משתנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר״.

מכל עסקי לשלם שכרכם" [33].

[כאטש אז רש"י זאגט דעם לשון (פון תו"כ) „מלך ששכר פועלים" — ל' רבים — אז אויך די אנדערע (ניט אידן) האט דער מלך געדונגען, ד. ה. אין נמשל, אז אויך ביי די אומות איז דא דער אופן העבודה פון לפנים משורת הדין (ובמילא — אויך א שכר מיוחד) —

איז דאס דערפאר וואס אויך צווישן ניט אידן זיינען פאראן חסידי [33*] **אומות העולם** [34] **וואס טוען מער ווי עס פאדערט זיך פון זיי** [35]**; אבער אויך די עבודה זייערע קומט אינגאנצן ניט** [36] **צו דער עבודה נוספת** [37] **פון אידן אין אן אופן פון עמלים בתורה, און דעריבער איז דער שכר פאר אידן אויסגעטיילט אין אן אופן פון „אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם" (ער איז פונה צו אן אנדער סוג שכר — אפילו פון דעם „עסק" צו געבן שכר פאר חסידי אומות העולם)].**

ז. לויט דעם איז אויך מובן דער המשך פון פירוש רש"י אויף „והפריתי אתכם — בפרי' ורבי'": וויבאלד אז דא רעדט זיך ניט וועגן סתם שכר, נאר וועגן א שכר נוסף ומיוחד (באופן פון „ופניתי אליכם") — נאר פאר אידן (און ניט בא אוה"ע) — קען מען ניט זאגן אז „והפריתי" מיינט „פרי'" און „והרביתי" „רבי'", ווייל אזא אופן ברכה איז דאך דא אויך בא אוה"ע [38]**; מוז מען זאגן, אז „והפריתי" איז א ברכה מיוחדת וואס איז ניט ע"ד הרגיל און דאס קומט נאר אלס תוצאה פון „ופניתי אליכם".**

דעריבער לערנט רש"י אז „והפריתי" אליין מיינט (ניט נאר פרי', נאר) אויך דעם ענין פון רבי', „אחד מוליד הרבה": ד. ה. ס'איז ניט נאר וואס דער ווארט „והפריתי" איז כולל ביידע ברכות פון פרי' און רבי' (מוליד א' און דערנאך — מוליד הרבה) — נאר ס'איז א חידוש אין דער עצם ברכה „פרי'", אז דער „והפריתי" גופא איז אין אן אופן פון „רבי'" [39]:

---

33) ע"פ כהנ"ל מובן מה שהעתיק רש"י גם תיבת „אליכם", משא"כ באחרי וקדושים שם (כנ"ל הערה 12) — כי: א) באחרי וקדושים שם עיקר הפירוש הוא ביאור התיבה „פני" שהוא „פנאי שלי" (כנ"ל בפנים), משא"כ בפרשתנו שאין הכרח לפרש תיבת „ופניתי". ב) לאידך: בפרשתנו ההדגשה „(ופניתי) אליכם — לשלם שכרכם" שהוא פני' ושכר מיוחד לישראל לגבי אוה"ע (עד שאומרים ע"ז „אפנה מכל עסקי" כנ"ל בהערה 30), משא"כ באחרי וקדושים שעיקר ההדגשה שהוא „פונה מכל עסקי" של הכלל כו'.

33*) ו„פועלים" ל' רבים הוא כי יש ע' אומות (רבים), ובני ישראל אומה אחת נקרא „פועל אחד" (תו"כ שם) לגביהם.

וע"פ פס"ד הרמב"ם שם שזהו כשמקיימין ז' מצות בני נח כו', י"ל ד„פועלים" ל' רבים הוא כפשוטו, שקאי (גם) על חסידי אומות העולם עצמן. ובפרט ע"פ הגירסא (בכת"י התימנים) דהרמב"ם (שם בסופו) „אלא מחכמיהם".

34) ראה רמב"ם שם. ומדייק „ונזהר לעשותן וכו' אבל אם עשאן מפני הכרע כו' ואינו מחסידי אוה"ע כו'". ואכ"מ.

35) להעיר מדמא בן נתינה (קידושין לא, א).

36) כי בכלל (גם בקיום התומ"צ רק כפי החיוב) בנ"י ע"י שמקיימים „שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי" נעשו סגולה מכל העמים גו' „כהנים וגוי קדוש" (יתרו יט, ה־ו) — כחילוק דכהונה וקדושה לגבי חול.

37) ע"ד פשש"מ — כהנלמד (לפנ"ז) בהעילוי ד„עתה (ע"י נסיון העקדה) ידעתי כי ירא אלקים אתה" (וירא כב, יב) דאברהם אבינו. וראה בפרש"י שם שבזה תשובה לאומות.

38) וכיון ש„אפנה מעסקי" הרי כשנאמר „והפריתי" שהוא בענין ד„בני" מובן שצ"ל לא פחות מאשר ב(ישמעאל) עסקי — גם „רבי'". וראה רש"י שם יז, יט (ד"א).

39) ראה גם ראב"ע ורמב"ן כאן.

אומר כו׳", און די לעצטע משנה פון פרק איז "בן בג בג אומר כו׳".

וואס לפי"ז איז מובן אז "הוא הי׳ אומר בן חמש שנים למקרא כו׳" גייט אויף יהודה בן תימא.

ואע"פ אז לויט ווי דער אלטער רבי האט מחלק געווען די משניות בסידורו האט ער געשטעלט "הוא הי׳ אומר כו׳" אלס די לעצטע משנה אין פרק, און צווישן די משנה מיט "יהודה בן תימא אומר כו׳" איז דא א הפסק פון די משנה "בן בג בג אומר כו׳", וואס דעמולט זיינען ראך דא צוויי סברות אויף וועמען עס באציט זיך "הוא הי׳ אומר כו׳", אדער אויף יהודה בן תימא (משנה שלפני פניו), אדער אויף בן בג בג און בן הא הא (משנה שלפניו) -

איז אבער ע"פ הכלל[179] אז לאפושי מחלוקת לא אמרינן, איז מערער מתאים צו זאגן אז אויך לויטן אלטן רבי׳ן גייט דער "הוא הי׳ אומר" אויף יהודה בן תימא, ווי דאס איז לויט די גירסאות וואס שטעלן די משנה "הוא הי׳ אומר כו׳" בהמשך אחד מיט די משנה פון יהודה בן תימא, כאטש אז לויט דער גירסא פון דעם אלטן רבי׳ן איז די משנה "בן בג בג אומר כו׳" מפסיק בינתיים.

נ. ויש לומר הביאור בזה (וואס די משנה פון "הוא הי׳ אומר בן חמש שנים למקרא כו׳" גייט אויף יהודה בן תימא, אע"פ וואס לויט גירסת אדה"ז איז דא די משנה "בן בג בג אומר כו׳" בינתיים):

יהודה בן תימא זאגט אין זיין משנה הוראות כלליות אין עבודת האדם - "הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי כו׳", וכמובן אויך דערפון וואס דער טור און שולחן ערוך, און אויך דער אלטער רבי בשו"ע שלו - ברענגען אראפ דעם מאמר פון יהודה בן תימא אומר אין דעם ערשטן סעיף פון דעם ערשטן סימן פון דעם ערשטן חלק שו"ע, ווארום דאס זיינען הוראות כלליות אין עבודת האדם בתורה ומצוות[180].

ובמילא איז אויך פארשטאנדיק אז דערנאך איז יהודה בן תימא ממשיך און זאגט דעם זמן ווען מ׳דארף מקיים זיין דעם כללות הענין פון תומ"צ - "בן חמש שנים למקרא בן עשר שנים למשנה בן שלש עשרה למצוות בן חמש עשרה לגמרא וכו׳".

משא"כ די משנה פון "בן בג בג אומר כו׳" (וואס איז מפסיק בינתיים) איז ניט קיין הוראה כללית אין תומ"צ,

- ווי -

---

179) ראה בהנסמן ביד מלאכי כללי שני התלמודים סי׳ יו"ד. דרכי שלום (נדפס בשד"ח כרך יו"ד בסופו) כללי הש"ם אות ל׳ סרנ"ד. 180) וראה לקו"ש חי"ז ע׳ 377.

הנחת הת׳ בלתי מוגה

ווי מ'האט גערעדט אמאל באריכות[181] בביאור המשנה "בן בג בג אומר הפך בה והפך בה דכולא בה כו' בן הא הא אומר לפום צערא אגרא", אז בן בג בג און בן הא הא זיינען געווען גרים[182], און די מאמרים וואס זיי האבן געזאגט דא אין משנה האבן זיי גערעדט מצד בחינתם הם, אלס גרים, וואס אלס גרים זיינען זיי מדגיש דעם גודל העילוי וואס איז דא אין תומ"צ,

וואס דוקא ביי א גר איז דאס (דער גודל העילוי פון תומ"צ) א חידוש, ווארום קודם שנתגייר איז ער ניט געווען מחוייב אין תומ"צ און לאחרי שנתגייר איז ער געווארן מחוייב אין תומ"צ.

וואס דער גאנצער ענין איז ניט שייך ביי א איד (וואס איז געבארן געווארן א איד): די גאנצע מציאות פון א איד איז - "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני", כל התורה ומצוות כולם זיינען אויף אים א חיוב צו מקיים זיין;

משא"כ א גר שנתגייר איז פאר זיין גירות אויף אים כלל ניט חל געווען קיין חיוב זיך צו מגייר זיין, ובמילא איז דער גאנצער ענין וואס ער איז זיך מגייר און נעמט אויף זיך אן צו מקיים זיין תומ"צ - א חידוש ביי אים, און דאס קומט בלויז מצד זיין בחירה,

ביז אז אפילו די ז' מצוות אין וועלכע ער איז געווען מחוייב קודם שנתגייר זיינען ניט די זעלבע ז' מצוות נאכדעם ווי ער ווערט נתגייר, אין זיי טוט זיך אויף א נייער ענין לגמרי - כמובן פון דעם וואס דער רמב"ם שרייבט אין פיה"מ שלו אין מס' חולין[183]: "אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה ציווה אותנו ע"י משה רבינו שנימול". ועד"ז איז מובן בנוגע לשאר המצוות.

און דאס איז דער אמת'ער ענין פון "מילי דחסידותא", דער אמת'ער ענין פון "לפנים משורת הדין", וואס דאס איז אינגאנצן ניטא בא אידן: ביי א אידן, וויפל ער זאל נאר טאן לפנים משורת הדין - איז דאס ניט דער אמת'ער "לפנים משורת הדין", ווארום ער איז דאך פארט געבארן א איד און כל מציאותו איז "לשמש את קונו", איז וואס ער טוט נאר - איז ער אין דעם מחוייב; משא"כ א גר שנתגייר איז פאר זיין גירות איז אויף אים כלל ניט חל געווען קיין חיוב זיך צו מגייר זיין, איז בשעת ער טוט דאס איז דאס אן אמת'ער ענין פון "לפנים משורת הדין".

- וואס -

---

181) לקו"ש שם ע' 387 ואילך. 182) תוד"ה בר - חגיגה ט, ב. מדרש שמואל כאן. מח"ו ספ"ו. וראה לקו"ש שם ע' 397 ובהערות שם. 183) ספ"ז.

וואס דעריבער איז אויך דער שכר זיינער אויף קיום התומ"צ שלו (לאחרי שנתגייר) גאר א גרעסערער ווי דער שכר וואס (געבאדענע) אידן באקומען אויף זייער תומ"צ - ווארום ביי א גר איז דאס געקומען בלויז מצד בחירתו, משא"כ ביי א איד איז דאס זיינער א חיוב,

און דערפאר זאגט דוקא בן הא הא (וואס ער איז געווען א גר) אז "לפום צערא אגרא", ווארום דוקא ביי א גר איז פאראן דער אמת'ער "לפום צערא אגרא", וויבאלד אז דער צער און טירחא פון עול התומ"צ איז געקומען ביי אים מצד בחירתו, דעריבער איז אויך דער "אגרא" ביי אים א גרעסערער.

נא. וכידוע וואס עס שטייט בנוגע צו רות[184] "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה גו' אשר באת לחסות תחת כנפיו",

וואס אויף דעם שטייט אין מדרש[185] (בפירוש "ישלם ה' פעלך גו' מעם ה'") - "א"ר חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו".

פרעגט זיך אויף דעם[186] - באַי קמ"ל, דאס שטייט דאך אין פסוק? און מ'איז מבאר[187], אז ר' חסא קומט מפרש זיין דאס וואס עס שטייט אין פסוק - אז מ'זאגט צו רות'ן: "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה גו' - אשר (דערפאר) באת לחסות תחת כנפיו", ד.ה. אז צוליב דעם וואס רות האט זיך מגייר געווען ("באת לחסות תחת כנפיו") איז "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה", א שכר וואס דוקא רות קען באקומען, א גרעסערער שכר ווי אפילו בועז און נעמי און די עשר זקני העיר האבן!

נב. וואס מכל זה קומט אויס אז דאס וואס בן בג בג און בן הא הא זאגן איז ניט קיין הוראה כללית צו אלע אידן - ווארום זיי זיינען געווען גרים, און במילא איז ענינם מיט זאגן די משנה איז ניט ארויסצוגעבן א הוראה כללית צו אידן, נאר צו זאגן אן ענין מיוחד בשייכות מיט גרים - גודל מעלתם, חידוש התומ"צ וכו';

עס דארף סאקע זיין אהבת הגר, ביז אז די תורה זאגט אן אויף דעם 24 אדער 36 אדער 46 מאל (ווי די דיעות בזה[188]) - אבער א גר האט אין זיך ענינים מיוחדים וואס זיינען שייך בעיקר אליו (און צו שאר גרים) און ניט צו כללות עם ישראל.

- און -

----

184) רות ב, יב. 185) רות רבה פ"ה. ד. 186) חידושי הרד"ל, מ"כ, פי' מהרז"ו, ועוד. 187) לקו"ש בהעלותך תשל"ו הערה 29. וראה לקו"ש חי"ד ע' 392 הערה 41. 188) ב"מ נט, ב. תוד"ה קשים - קידושין ע, ב.

און דעריבער איז מסתבר צו זאגן אז "הוא הי' אומר בן חמש שנים למקרא כו'" גייט אויף יהודה בן תימא (די משנה שלפני פניו (לויט גירסת אדה"ז בסידורו)) - סיי מצד דעם וואס יהודה בן תימא זאגט דארטן א הוראה כללית אין תומ"צ, במילא איז ער דערנאך ממשיך זאגן דעם זמן אויף מקיים זיין דאס ("בן חמש שנים למקרא כו'"), און סיי מצד דעם וואס די משנה "בן בג בג אומר כו'" איז אן ענין בפ"ע, ניט קיין הוראה כללית פאר אלע אידן אין תומ"צ.

והגם אז די משנה פון "בן בג בג אומר כו'" איז מפסיק צווישן די צוויי משניות וואס יהודה בן תימא האט גע-זאגט - געפינט מען עד"ז אין ש"ס בכ"מ, אז צווישן כמה ענינים וואס האבן א קשר צווישן זיך, און קומען בהמשך אחד - קומט אמאל א מאמר המוסגר וואס איז מפסיק ביניהם און האט ניט קיין שייכות מיט דעם וואס שטייט לפנ"ז און מיט דעם וואס שטייט לאח"ז,

ועד"ז דא: די משנה פון "בן בג בג אומר כו'" איז בדוגמת מאמר המוסגר צווישן די צוויי משניות וואס יהודה בן תימא זאגט, "הוי עז כנמר כו'" און "בן חמש שנים למקרא כו'".

נג. מ'דארף אבער פארשטיין, כנ"ל - וואס איז דער ענין אין "מילי דחסידותא" אין דעם וואס יהודה בן תימא פלעגט שטענדיק זאגן ("הוא הי' אומר") - "בן חמש שנים למקרא וכו'"?

בשלמא די "מילי דחסידותא" אין "הוי עז כנמר וכו'" איז פארשטאנדיק: ע"פ דין דארף מען זיין "עז", און יהודה בן תימא גיט צו אין "מילי דחסידותא", אז מ'דארף זיין "עז <u>כנמר</u>"; ע"פ דין דארף מען זיין "קל" און אין "מילי דחסידותא" גיט מען צו אז מ'דארף זיין "קל <u>כנשר</u>"; ע"פ דין דארף מען זיין "רץ", און אין "מילי דחסידותא" גיט מען צו אז מ'דארף זיין "רץ <u>כצבי</u>"; און ע"פ דין דארף מען זיין "גבור", און אין "מילי דחסידותא" גיט מען צו אז מ'דארף זיין "גבור <u>כארי</u>";

וואס איז אבער די "מילי דחסידותא" אין דער משנה "בן חמש שנים למקרא וכו'" - דאס איז דאך לכאורה בפשטות א דין אין שו"ע אז "ושננתם לבניך", כולל אויך "לבניך - אלו תלמידך"?

וכפי שיתבאר לקמן.

נג. כאן המקום צו ממשיך זיין דעם ביאור וואס מ'האט געערעדט[189] בנוגע צו דעם וואס אין ירושלמי[190] שטייט אז "של שלשה" -

---

189) שיחת ש"פ חוקת סמ"ו ואילך. 190) תענית פ"ג ה"ד.

הנחת הת' בלתי מוגה

און דערפאר דארף דער אדם אנקומען צום מוצא פי ה׳ שבלחם, וואס בשעת מ׳עסט דעם לחם איז דער לחם בדרגת הדומם דוקא, ובמילא איז דארטן דא דער מוצא פי ה׳ וואס נעמט זיך פון גבוה ביותר,

און ווי רש"י (ויצא לא, נד) זאגט אז כללות הסעודה ווערט אנגערופן "לחם", און דאס איז אויך כולל דעם ענין פון מלח (דומם), און אויך דעם ענין הבשר, וואס בשעת מ׳עסט דעם בשר איז ער בדרגת הדומם.

ועד"ז געפינט מען אין דעם ענין הקרבנות, אז ס׳איז געווען דער ענין המלח, ווי ס׳שטייט "על כל קרבנך תקריב מלך" (ויקרא ב, יג), עד"ז איז געווען דער ענין פון יין ושמן און מנחות, וואס דאס איז פון סוג הצומח, עד"ז איז געווען דער קרבן עצמו, וואס דאס איז פון סוג החי, עד"ז איז געווען דער אדם וואס האט מקריב געווען דעם קרבן, וואס ער דארף דאך טראכטן אז הקרבת הקרבן איז אזוי ווי מ׳וואלט דאס געטאן מיט אים (ראה רמב"ן ויקרא א, ט), איז דא אויך דער סוג המדבר, אדער דער כהן המקריב את הקרבן, כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם, דער סוג המדבר;

און אעפ"כ. איז דער ענין פון "בריה כלה עולם" פארבונדן מיט "מלח" דוקא (קרח יח, יט). וואס דאס איז מצד מעלה הדומם, אז אין אים געפינט זיך א ניצוץ גבוה ביותר.

נ. וויבאלד אבער אז ניט יעדערער ווייסט דעם ביאור וואס שטייט אין ביאוה"ז. וואדום מ׳דארף וויסן אז ס׳איז געווען אן עולם ההוהו, און אז דארטן איז געווען שבירה הכלים, און אז די ניצוצות זיינען אראפגעפאלן למטה און מ׳דארף זיי מברר זיין וכו׳ -

איז ביי א "גר" כפשוטו זעט מען דאס בגילוי, ווארום ביי אים ווערט דער בירור פון לעו"ז.

און דערפאר איז ווער זאגט דעם ענין פון "לפום צערא אגרא" (וואס דאס איז פארבונדן מיט די טפיקוה וכו׳ וואס זיינען געווארן צוליב דעם ענין הגלוה) - דוקא "בן הא הא". וואס ער איז געווען א "גר" כפשוטו, ווי ס׳שטייט אין מפרשים (כד"ש כאן) אז מ׳האט אים גערופן "בן הא הא" ע"ש דעם ה"א פון אברהם ושרה, וואס זיי זיינען געווען "תחלה לגרים". און אלע גרים זיינען בני אברהם ושרה.

ועד"ז "בן בג בג" איז אויך געווען א גר. און כדי אז מ׳זאל דערקענען צווישן זיי האט מען דאך ניט געקענט געבן ביידן דעם זעלבן נאמען. וואס דערפאר האט מען אים גערופן "בן בג בג". וואס "בג" איז בגימט׳ ה"א (כד"ש).

- און -

הנחה הת׳ בלתי מוגה

און דער ענין פון "בן בג בג" איז אויך רומז צו די ה׳ חסדים וה׳ גבורות, כמבואר בכתהאריז"ל (שעמרז"ל במקומו. וראה אוה"ת לך ע׳ השכד). וואס דערפון קומט ארויס צוויי מאל "הפך בה", איין מאל מלמעלמ"ט (מצד די ה"ח) און דעם צווייטן מאל מלמטלמ"ע (מצד די ה"ג) ווי דער טאטע איז דאס מבאר אין די הערות (הולוי"צ ס"ע ל׳ ואילך), ווי צוגעצייכנט אין דעם מפתח, ואכ"מ.

און דערפאר שטייט די משנה בלשון תרגום דוקא, וואס דאס באווייזט אז מ׳איז דאס מהפך פון לעו"ז אז דערפון זאל ווערן א דין אין תורה.

נא. און דערנאך קומט די משנה שלאח"ז "בן חמש שנים למקרא וכו׳", ביז "בן מאה כאילו מת ובטל ועבר מן העולם", וואס דערמיט איז מען מסיים די "מילי דחסידותא" פון פרקי אבות, און דערנאך הויבט זיך אן די ברייתא וואס ווערט אנגערופן "קנין תורה", וואס מ׳האט דאס מצרף געווען צוזאמען מיט פרקי אבות.

וואס אויף דערויף איז דאך דא די קושיא: ווי איז מען מסיים מיט דעם ענין פון "כאילו מת ובטל ועבר מן העולם", מ׳דארף דאך מסיים זיין בדבר טוב?

איז דער תירוץ הפשוט בזה, אז יעדן פרק איז מען דאך מסיים מיט די משנה "רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" (מכות כג, ב):

אבער באמת דארף מען ניט אנקומען צו דעם תירוץ, ווארום ס׳איז ידוע דער פי׳ בזה, אז "כאילו מת ובטל ועבר מן העולם" מיינט אז ס׳ווערן בטל אלע העלמות והסתרים פון וועלט, און קיין זאך פון וועלט איז ניט תופס מקום, ווארום דער עיקר איז דער ענין פון "הרבה להם תורה ומצוות".

נב. (הסר קצה) כמדובר לעיל (בהמאמר) אז בחודש אלול הויבט מען אן זאגן דעם פסוק "אתה שאלתי גו׳", אבער די נתינת כח אויף דערויף נעמט זיך פון ש"פ עקב (בחודש מנ"א) - דערפון וואס ס׳שטייט "ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך גו׳", ווי ער זאגט אויף דערויף אין מדרש (יל"ש תהלים רמז תשו) אז דוד המלך האט געזאגט דעם אויבערשטן "ממך למדתי כו׳".

(חסר קצת) און נאך בחודש מנ"א ווערט שוין די גאולה האמיתית והשלימה, ווי ער זאגט אין מדרש (יל"ש ירמי׳ רמז רנט) אז בחודש אב איז געווען דער "עלה ארי זה נבוכדנאצר דכתיב (ירמי׳ ד, ז) עלה ארי׳ מסובכו", און ער האט מחריב געווען דעם ביהמ"ק במזל ארי׳, וואס דאס איז "על מנת שיבוא ארי, זה הקב"ה, דכתיב בי׳ (עמוס ג, ח) ארי שאג מי לא יירא,

- במזל -